

Received: 19.04.2025
Accepted: 20.09.2025
Published: 30.10.2025

Roczniki Administracji i Prawa
Annals of The Administration and Law
2025, XXV, z. specjalny: s. 25-30
ISSN: 1644-9126
DOI: 10.5604/01.3001.0055.4562
<https://rocznikiadministracjiiprawa.publisherspanel.com>

Neda Askarinya*
Nr ORCID: 0009-0003-7125-3275

ROLA IDEI SPRAWIEDLIWOŚCI SPOŁECZNEJ W REDYSTRYBUCJI RYZYKA SPOŁECZNEGO

THE ROLE OF THE IDEA OF SOCIAL JUSTICE IN THE REDISTRIBUTION OF SOCIAL RISKS

LE RÔLE DE L'IDÉE DE JUSTICE SOCIALE DANS LA REDISTRIBUTION DES RISQUES SOCIAUX

Streszczenie: Koncepcja ryzyka społecznego i sprawiedliwości społecznej odgrywa kluczową rolę w kształtowaniu systemów zabezpieczenia społecznego, które mają na celu ochronę jednostek przed negatywnymi skutkami losowych zdarzeń, takich jak wypadki przy pracy, choroby czy bezrobocie. Wywodzi się ona z końca XIX wieku, kiedy to zaczęto odchodzić od tradycyjnej odpowiedzialności indywidualnej na rzecz solidarności społecznej w postaci między innymi ubezpieczeń społecznych. Sprawiedliwość społeczna opiera się na zasadzie solidarności narodowej, mającej na celu redukcję nierówności oraz zapewnienie równego dostępu do podstawowych środków egzystencji. Zakres i forma systemów zabezpieczenia społecznego różnią się w zależności od norm kulturowych, poziomu rozwoju gospodarczego i dominujących ideologii politycznych. W zależności od podejścia – od państwa socjalnego po leseferyzm – redystrybucja ryzyka może być szeroka lub ograniczona, wpływając tym samym na poziom sprawiedliwości społecznej w danym społeczeństwie.

Słowa kluczowe: ryzyko społeczne, sprawiedliwość społeczna, system zabezpieczenia społecznego

Summary: The concept of social risk and social justice plays a key role in shaping social security systems, which aim to protect individuals from the negative effects of random events such as workplace accidents, illnesses, or unemployment. It originated in the late 19th cen-

---

* mgr; doktorantka prawa socjalnego Uniwersytetu w Nantes. Źródła finansowania publikacji: Akademia Humanitas; e-mail: neda.askarinya@etu.univ-nantes.fr

tury when society began shifting away from traditional individual responsibility toward social solidarity and insurance. Social justice is based on the principle of national solidarity, seeking to reduce inequalities and ensure equal access to basic means of existence. The scope and structure of social security systems vary depending on cultural norms, the level of economic development, and dominant political ideologies. Depending on the approach – ranging from a welfare state to laissez-faire – risk redistribution can be broad or limited, thereby influencing the level of social justice within a given society.

Keywords: social risk, social justice, social security system

Résumé : Le concept de risque social et de justice sociale joue un rôle clé dans l'élaboration des systèmes de sécurité sociale, qui visent à protéger les individus contre les effets négatifs d'événements aléatoires tels que les accidents du travail, les maladies ou le chômage. Il a vu le jour à la fin du XIXe siècle, lorsque la société a commencé à délaissier la responsabilité individuelle traditionnelle au profit de la solidarité sociale et de l'assurance. La justice sociale repose sur le principe de la solidarité nationale et vise à réduire les inégalités et à garantir l'égalité d'accès aux moyens de subsistance de base. La portée et la structure des systèmes de sécurité sociale varient en fonction des normes culturelles, du niveau de développement économique et des idéologies politiques dominantes. Selon l'approche adoptée – qui va de l'État-providence au laissez-faire – la redistribution des risques peut être large ou limitée, influençant ainsi le niveau de justice sociale au sein d'une société donnée.

Mots-clés : risque social, justice sociale, système de sécurité sociale

W stale zmieniającym się świecie, naznaczonym wstrząsami społecznymi i gospodarczymi, zrozumienie koncepcji ryzyka społecznego i sprawiedliwości społecznej ma kluczowe znaczenie. Koncepcja ryzyka społecznego sięga końca XIX wieku, wraz z ustawą z dnia 9 kwietnia 1898 r., która położyła podwaliny pod ochronę pracowników przed wypadkami przy pracy. Ten postępowanie prawny był punktem zwrotnym w transformacji koncepcji odpowiedzialności. Ponadto pojawienie się zabezpieczenia społecznego, opartego na zasadzie solidarności narodowej, ma na celu zapewnienie sprawiedliwości społecznej w społeczeństwie. W poniższym artykule przeanalizujemy pojęcie ryzyka społecznego (I) i sprawiedliwości społecznej (II), podkreślając jednocześnie rolę systemu zabezpieczenia społecznego w redystrybucji ryzyka i promowaniu bardziej sprawiedliwego społeczeństwa. Dzięki tej analizie zbadamy, w jaki sposób skala i zakres systemu zabezpieczenia społecznego mogą się różnić w zależności od potrzeb społeczeństwa i polityki społecznej poszczególnych krajów.

I. RYZYKO SPOŁECZNE

Koncepcja ryzyka społecznego narodziła się wraz z ustawą z dnia 9 kwietnia 1898 r., która wprowadziła pojęcie ryzyka zawodowego w odniesieniu do wypadków przy pracy. W następstwie wzrostu liczby katastrof spowodowanych uprzemysłowieniem, nieadekwatność zwykłego prawa dotyczącego odpowiedzialności stała się oczywista. Prawne uznanie wypadków przy pracy stanowiło zatem rewolucję w koncepcji odpowiedzialności. Rzeczywiście, przejście od pojęcia winy do pojęcia wypadku i ryzyka odzwierciedla głęboką zmianę społeczną, kładąc podwaliny pod ubezpieczenie społeczne.

Pojęcie ryzyka zawodowego miało ułatwić rozróżnienie między kwestią przyczynowości szkody a zasadami alokacji kosztów szkody. „Jako filozofia ubezpieczenia i solidarności miało ono stanowić schemat, który zastąpiłby zasadę odpowiedzialności. Umożliwiłoby to zaprogramowanie prawa socjalnego, alternatywy dla prawa cywilnego, opartego na uznaniu prawa do życia”¹.

Za prawem do życia kryło się znacznie więcej niż zwykle pragnienie zagwarantowania egzystencji najbardziej bezbronny; było to pojawienie się nowej polityki prawnej i opracowanie „kodeksu społecznego”. Jest to program, który dziś znany jest jako ubezpieczenie społeczne².

Zgodnie z art. L111-1 francuskiego kodeksu zabezpieczenia społecznego, „Organizacja zabezpieczenia społecznego gwarantuje pracownikom i ich rodzinom ochronę przed wszelkiego rodzaju zagrożeniami, które mogą zmniejszyć lub wyeliminować ich zdolność do zarobkowania. Obejmuje również wydatki związane z macierzyństwem i rodziną. Zapewnia, że wszystkie inne osoby i członkowie ich rodzin zamieszkujący na terytorium Francji są objęci ubezpieczeniem chorobowym, macierzyńskim i rodzinnym”³. W związku z tym i zgodnie z celem systemu zabezpieczenia społecznego ryzyko społeczne to „zdarzenia losowe, które wpływają na życie gospodarcze jednostek, powodując zmniejszenie ich dochodów lub zwiększenie wydatków, i które stanowią zaburzenie społeczne, na które należy reagować”, w tym choroby zawodowe, wypadki przy pracy, macierzyństwo i bezrobocie⁴. Tak więc „zgodnie z konieczną tautologią, to, co jest objęte ubezpieczeniem społecznym, jest „ryzykiem społecznym”.

Mówiąc o ryzyku społecznym, innymi słowy, zajmując się zagrożeniami dla sytuacji ekonomicznej jednostek, system zabezpieczenia społecznego dąży do re-dystrybucji tego ryzyka, opierając się na wymogach solidarności narodowej.

¹ F. Ewald, *L'Etat providence*, Edition Grasset et Fasquelle, 1986, s. 225 i 226.

² Tamże, s. 328.

³ F. Kessler, *Droit de la protection sociale*, Paris, Dalloz 2000, s. 11.

⁴ F. Ewald, *L'Etat providence*, Edition Grasset et Fasquelle, 1986, s. 401.

II. SPRAWIEDLIWOŚĆ SPOŁECZNA

„Organizacja zabezpieczenia społecznego opiera się na zasadzie solidarności narodowej⁵. Mówi się nawet, że solidarność jest „preferowaną drogą” do ustanowienia mechanizmów zmniejszania nierówności społecznych. Opierając się na solidarności narodowej, system zabezpieczenia społecznego ma na celu promowanie sprawiedliwości społecznej. Tradycyjnie sprawiedliwość jest „stanem duszy”, który był szeroko poruszany przez starożytne religie i myślicieli⁶. Jest to „usposobienie duszy, zgodnie z którym, ze stałą i wieczną wolą, traktujemy każdego zgodnie z jego prawem”.

Podczas gdy sprawiedliwość była początkowo tylko cnotą, dla Arystotelesa nie jest to tylko „cecha”, która czyni ludzi sprawiedliwymi, ale konfiguracja społeczeństwa, która umożliwia zakwalifikowanie pewnych rodzajów sprawiedliwych działań. W ten sposób widzimy przejście od sprawiedliwości jako „stanu duszy” do „stanu rzeczy”, którego celem są zbiorowe ustalenia⁷. Wydaje się, że pojawienie się demokracji w Atenach wiąże się z faktem, że sprawiedliwość została zracjonalizowana, „prawodawca formułujący *nomos* i sędzia przywracający równowagę symbolizowaną przez wagę”. W rezultacie sprawiedliwość znalazła znaczenie inne niż prawo boskiego pochodzenia.

W potrójnym podziale przedstawionym przez Arystotelesa sprawiedliwość proporcjonalnej wzajemności jest postrzegana jako ta, która ma na celu utrzymanie spójności społecznej. W stowarzyszeniach utworzonych w celu wymiany, ten „cement miasta”, który wydaje się mieć swoje korzenie w teorii umowy społecznej, pozwala nam oddawać proporcjonalnie do tego, co otrzymujemy⁸.

Dla Awicenny sprawiedliwość to wymiar umowy społecznej⁹. Umowa społeczna, która współlistnieje z podziałem pracy, bierze pod uwagę różnorodne umiejętności ludzi, aby zachęcić do współpracy w społeczeństwie¹⁰.

Felix Senn podejmuje zarówno idee Arystotelesa, jak i Cyncerona, gdy mówi, że „sprawiedliwość jest cnotą ogólną, której skutkiem jest koordynacja działań wszystkich cnot w kierunku wspólnego dobra”¹¹.

⁵ Artykuł L111-1 francuskiego kodeksu zabezpieczenia społecznego; J.M. Pontier, *De la solidarité nationale*, RDP, 1983, s. 901.

⁶ A.-D. Sertillanges. *La Philosophie Morale de saint Thomas d'Aquin*, Paris 1916, P. 171.

⁷ S.-A. Jocelyne, *Les définitions aristotéliennes de la justice: leurs rapports à la notion d'égalité*. «Philosophiques», tom 11, numer 1, kwiecień 1984, s. 157-173, <https://doi.org/10.7202/203247ar>.

⁸ Arystoteles, *Etyka nikomachejska*, tłum. R. Bodéüs, Flammarion, Paryż 2008, s. 183; Awicenna – znany również jako Ibn Sina (980-1037) – wybitny perski filozof, lekarz i naukowiec.

⁹ M. Khadduri, *The Islamic conception of justice*, Baltimor and London: The John Hopkins University Press, 1984, s. 88.

¹⁰ A. Halabi, *Les philosophes iraniens*, Teheran 1982, Zavar Publication, s. 344.

¹¹ F. Senn, *De la justice et du droit: explication de la définition traditionnelle de la justice suivie d'une étude sur la distinction du jus naturale et du jus gentium*, Paris 1927, Sirey, s. 51.

Jak wspomniano powyżej, chociaż wzajemność polega na oddawaniu proporcjonalnie, a nie równo, sprawiedliwość jest nadal osiągnięta. Tak więc równość nie zawsze odpowiada sprawiedliwości. To właśnie na tym poziomie znajdujemy wiele pojęć braterstwa w różnych religiach, które zabraniają gromadzenia bogactwa przez małą grupę, takich jak Tsedaka w judaizmie lub Zakat i Khums w islamie.

WNIOSKI

Zakres, w jakim należy przeciwdziałać ryzyku poprzez zbiorową interwencję, jest kwestią zależną od społeczeństwa, szczególnie w odniesieniu do nierówności. Innymi słowy, to, jakie nierówności są niedopuszczalne w każdym społeczeństwie, jest kwestią normatywną zależną od zwyczajów, kultury i innych wartości akceptowanych przez to społeczeństwo. Co więcej, w zależności od poziomu zamożności w danym kraju i dominującej ideologii sprawiedliwości społecznej, liczba i zakres redystrybucji ryzyka społecznego mogą się różnić¹².

Innymi słowy, społeczeństwo opisane w koncepcjach Johna Rawlsa opiera się na „zasadzie różnicy”, zgodnie z którą system redystrybucji jest uważany za sprawiedliwy, jeśli jego celem jest poprawa dobrobytu najmniej uprzywilejowanych¹³. Natomiast zgodnie z teorią Amartyi Sena i, na jeszcze wyższym poziomie, koncepcjami Marthy Nussbaum, społeczeństwo jest sprawiedliwe, gdy oferuje wszystkim swoim członkom środki do wykorzystania ich potencjału (podejście oparte na możliwościach). W dążeniu do sprawiedliwości społecznej system zabezpieczenia społecznego korzysta z integracji praktyk transferu dochodów i redystrybucji. Redystrybucja oznacza, że w przeciwieństwie do tradycyjnych zasad ubezpieczeń, nie ma bezpośredniego związku między wysokością składki, ryzykiem, składką i świadczeniem. Zamiast tego celem jest zaspokojenie potrzeb poprzez tworzenie zbiorowych funduszy finansowych. Indywidualne składki muszą opierać się na zasadzie solidarności, którą grupa określa zgodnie z własnymi celami sprawiedliwości¹⁴.

Przemiany wywołane wyzwaniem rewolucji przemysłowej i spustoszeniami dwóch wojen światowych doprowadziły do przyjęcia Konstytucji MOP i Deklaracji Filadelfijskiej, potwierdzającej, że „niesprawiedliwość, nędza i niedostatek wywołały takie niezadowolenie, że powszechny pokój i harmonia są zagrożone”, że „trwały pokój można ustanowić jedynie w oparciu o sprawiedliwość społeczną”.

Zakres systemu zabezpieczenia społecznego może się różnić w zależności od interpretacji idei sprawiedliwości społecznej. W systemie, który faworyzuje ideę pań-

¹² Por. J. Rawls, *Theory of Justice*, Edition Point, 2009, s. 106 sq.

¹³ Por. A. Sen, *The Idea of Justice*, Flammarion 2012, s. 227 sq. Por. M.C. Nussbaum, *Creating Capabilities*, Harvard University Press, 2011.

¹⁴ F. Ewald, *L'Etat providence*, Edition Grasset et Fasquelle, 1986, s. 402.

stwa socjalnego, system zabezpieczenia społecznego jest rozbudowany. Z drugiej strony, w systemie, w którym zasadą jest, że cała redystrybucja ryzyka powinna być automatyczna i pozostawiona do przeprowadzenia przez rynek (leseferyzm), ryzyko objęte ubezpieczeniem i zakres zabezpieczenia społecznego są ograniczone¹⁵.

Bibliografia

- Arystoteles, *Etyka nikomachejska*, tłum. Richard Bodéüs, Flammarion, Paris, 2008.
- Ewald F., *L'Etat providence*, Edition Grasset et Fasquelle, 1986.
- Halabi A., *Les philosophes iraniens*, Teheran 1982, Zavar Publication.
- Kessler F., *Droit de la protection sociale*, Paris 2000, Dalloz.
- Khadduri M., *The Islamic conception of justice*, Baltimor and London: The John Hopkins University Press, 1984.
- Nussbaum M.C., *Creating Capabilities*, Harvard University Press, 2011.
- Ocelyne S.A., *Les définitions aristotéliennes de la justice: leurs rapports à la notion d'égalité*. Philosophiques, tom 11, numer 1, kwiecień 1984, <https://doi.org/10.7202/203247ar>.
- Pontier J.-M., *De la solidarité nationale*, RDP, 1983.
- Rawls J., *Theory of Justice*, Edition Point, 2009.
- Sen A., *The Idea of Justice*, Flammarion 2012.
- Senn F., *De la justice et du droit: explication de la définition traditionnelle de la justice suivie d'une étude sur la distinction du jus naturale et du jus gentium*, Paris 1927, Sirey.
- Sertillanges A.-D., *La Philosophie Morale de saint Thomas d'Aquin*, Paris 1916.
- Supiot A., *La Force d'une Idée, a następnie L'idée de justice sociale*, Alfred Fouillée, Éditions Les liens qui libèrent, 2019.

---

¹⁵ Por. A. Supiot, *La Force d'une Idée, a następnie L'idée de justice sociale*, Alfred Fouillée, Éditions Les liens qui libèrent, 2019, s. 29 sq.